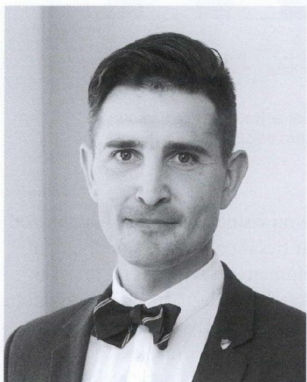

NUMURA TĒMA: LATVIJAS ADVOKATŪRA

ADVOKĀTA KĀ TIESU SISTĒMAI PIEDERĪGAS PERSONAS TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU

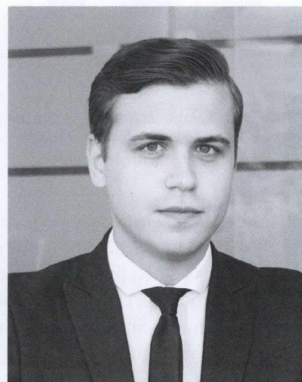
Autori praksē ir saskārušies ar vairākām situācijām, kurās valsts iestādes prasīto informāciju atsaka, autoru ieskatā, ar nepamatotiem argumentiem. Tāpēc šī raksta mērķis ir izvērtēt, vai advokāti un valsts iestādes izprot likumā sniegtās informācijas iegūšanas privilēģijas, kā arī vai šīs tiesības ir pietiekamas.

Andris Tauriņš, zvērināts advokāts
Foto: Boriss Kolesņikovs

Dr. iur. Viktorija Jarkina, zvērināta advokāte
Foto: Boriss Kolesņikovs

Toms Vilnis, zvērināta advokāta palīgs
Foto: Boriss Kolesņikovs

Vērtējot gadījumus, kad iestādes nepamatoti atteikušas advokātiem informācijas izsniegšanu, var rasties priekšstats, ka valsts pārvaldē nav vienotas izpratnes par advokāta lomu.

Pierādījumi ir advokātu maize. Tas attiecas gan uz tiem advokātiem, kas praktizē tiesvedības, gan arī tiem, kas, piemēram, sniedz juridisko palīdzību darījumos.

Ja klienta rīcībā vajadzīgo pierādījumu nav, advokāts pierādījumus ir tiesīgs iegūt pats, pamatojoties uz Advokatūras likuma 48. pantu.¹ Minētās tiesības izriet no principa, ka advokātu profesionālā darbība ir intelektuāls darbs, kurā advokāti kā tiesu sistēmai

piederīgas personas kalpo sabiedrībai taisnīguma nodrošināšanā. Tomēr autori praksē ir saskārušies ar vairākām situācijām, kurās valsts iestādes prasīto informāciju atsaka, autoru ieskatā, ar nepamatotiem argumentiem.

Vairums advokātu ir saskārušies ar nepamatotiem informācijas pieprasījumu atteikumiem

Lai noskaidrotu, vai un cik plaši advokāti izmanto tiesības pieprasīt dokumentus un informāciju no valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī citām iestādēm, organizācijām un uzņēmumiem, raksta autori veica Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas elektronisku aptauju.²

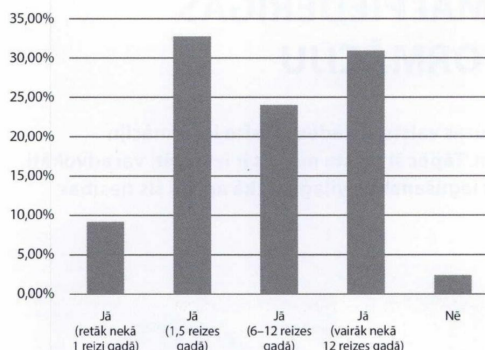
Saņemtās atbildes liecināja (*sk. 1. att.*), ka ar nepieciešamību pieprasīt informāciju retāk nekā reizi gadā saskaras 9,14 % advokātu; vienu līdz piecas reizes gadā – 32,49 %; sešas līdz divpadsmit reizes gadā – 24,37 %; vairāk nekā divpadsmit reizes – 31,5 %. Tikai 2,54 % aptaujāto kolēģu atzina, ka nesaskaras ar šādu vajadzību pieprasīt informāciju. Līdz ar to ir secināms, ka nepieciešamība īstenot Advokatūras likuma 48. pantā

¹ Advokatūras likuma 48. panta pirmās daļas 2. punkts: "Sniedzot juridisko palīdzību, zvērināts advokāts ir tiesīgs vākt pierādījumus, arī pieprasot visus juridiskās palīdzības sniegšanai nepieciešamos dokumentus no valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī citām iestādēm, organizācijām un uzņēmējiesabiedrībām (uzņēmumiem), kurām likumā noteiktajā kārtībā un gadījumos ir jāizsniedz šie dokumenti vai to noraksti un jānodrošina advokātam iespēja iepazīties ar tiem, kā arī likumā noteiktajā kārtībā sakarā ar juridiskās palīdzības sniegšanu saņemt lietpratēju atzinumu, ja ir prasīta attiecīgās zināšanas."

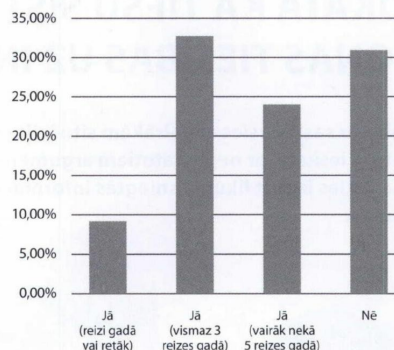
Visi raksta autori praktizē zvērinātu advokātu birojā "Sorainen". Andris Tauriņš rakstā analizēto tēmu daļēji jau prezentēja 2018. gada 21. martā advokatūras konferencē "Advokatūra Latvijas simtgadei". Šajā publikācijā materiāls ir papildināts.

² Aptaujas anketa tika sagatavota *SurveyMonkey* platformā un izsūtīta ar Zvērinātu advokātu padomes starpniecību visiem advokātiem pa e-pastu. Saņemtās atbildes ir anonīmas. Atbildi uz pirmo jautājumu sniedza 197 respondenti.

NUMURA TĒMA: LATVIJAS ADVOKATŪRA

1. attēls. Vai jūs saskarāties ar nepieciešamību pieprasīt dokumentus un informāciju no valsts un pašvaldību iestādēm, kā arī citām iestādēm, organizācijām un uzņēmumiem?

2. attēls. Vai jūs esat saskāries ar, jūsuprāt, nepamatotu atteikumu izsniegt pieprasītos dokumentus un informāciju?

garantētās tiesības uz informācijas pieprasīšanu ir svarīgs rīks advokātu darbā. Aptuveni trešdaļai kolēģu šis rīks ir ikdienas darba pienākuma sastāvdaļa.

Lai noskaidrotu, cik efektīvas praksē ir advokātu tiesības iegūt informāciju, aptaujā tika uzdots pašnovērtējuma jautājums, vai advokāti ir saskārušies ar nepamatotu atteikumu izsniegt pieprasītos dokumentus un informāciju.

No advokātu atbildēm redzams, ka atteikumu izsniegt informāciju vismaz vienu reizi gadā vai retāk saņem 30,65 % aptaujāto advokātu; vismaz trīs reizes gadā – 23,62 %; vairāk nekā piecas reizes gadā – 15,08 % (sk. 2. att.).³ Vienlaikus salīdzinoši ievērojama daļa – 30,65 % – advokātu uzskata, ka tie nav saskārušies ar šādu atteikumu.

No kolēģu atbildēm izkristalizējas arī saraksts ar iestādēm, kurās tie visbiežāk vērsas ar informācijas pieprasījumu, bet saņem atteikumu. Tās ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, zemesgrāmatu nodaļa, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, Ceļu satiksmes drošības direkcija un Valsts ieņēmumu dienests. Tomēr šis saraksts nav izsmelošs, jo, pēc atbildēm spriežot, advokāti nereti pieprasa informāciju arī no citām iestādēm, piemēram, prokuratūras vai Valsts policijas.

Salīdzinot minētos datus ar anonimizēto tiesu nolēmumu datubāzē pieejamajiem nolēmumiem, kuros vērtēta iestāžu atteikumu pamatotība, jāsecina, ka advokāti ļoti retos gadījumos apstrīd iestāžu lēmumus. Šādi publiski pieejami tiesu nolēmumi kopš 2008. gada ir bijuši mazāk nekā 20 lietās. Minētais tiesu lietu skaits šķiet nesamērīgi mazs salīdzinājumā ar aptaujā iegūto informāciju par problēmas mērogu. Šādi dati liek secināt, ka advokāti visdrīzāk procesuālās un klienta finanšu līdzekļu ekonomijas nolūkos izvēlas samierināties ar iestāžu atteikumu un to neapstrīd.

Praksē minēto problēmu visbiežāk var atrisināt, lūdzot informāciju izprasīt ar tiesas palīdzību. Tomēr tādām šķietami ērtam risinājumam ir savi trūkumi un riski: trūkst tiesu prakses, kas “soda” iestādes par nepamatotu informācijas atteikumu; tiek nonivelēta advokātu kā tiesu sistēmas piederīgu personu loma, kas secīgi noved pie situācijas, ka advokāti paši vairs netic efektīvām tiesībām piemērot Advokatūras likuma 48. pantu; tiek nevajadzīgi noslogotas tiesas.

Advokāti nereti pārprot savu tiesību robežas

Pamatojoties uz Informācijas atklātības likumu, vispārpieejamu informāciju advokāts var brīvi saņemt kā jebkura persona.⁴ Ierobežotas pieejamības informācijas gadījumā advokātam pieprasījums ir jāpamato un tajā jānorāda mērķis, kādam informācija tiks izmantota.⁵ Tādējādi situācijas, kurās advokāts atsaucas uz savām īpašajām advokāta tiesībām pieprasīt informāciju, visbiežāk attiecas uz nepieciešamību iegūt ierobežotas pieejamības informāciju.

Judikatūrā atzīts, ka “vispārīgi advokātam juridiskās palīdzības sniegšanas ietvaros ir tiesības pieprasīt nepieciešamo informāciju un iestādēm ir pienākums to sniegt, taču tam jānotiek, ievērojot likumā noteikto kārtību. Proti, likumā noteiktās advokāta tiesības vākt pierādījumus pašas par sevi nerada pienākumu izsniegt jebkuru advokāta pieprasīto informāciju. Tas vien, ka informācijas pieprasītājs ir advokāts, nevar būt par pamatu pieprasījuma apmierināšanai.”⁶

Līdz ar to advokātiem, vērsoties pie iestādēm ar informācijas pieprasījumiem, ir ne tikai jāpaļaujas uz Advokatūras likuma 48. pantu, bet ir jāveic sistēmiska

³ Atbildes uz šo jautājumu sniedza 199 respondenti.

⁴ Informācijas atklātības likuma 10. panta trešā daļa.

⁵ Turpat, 11. panta ceturtā daļa.

⁶ Augstākās tiesas 2015. gada 26. marta spriedums lietā Nr. SKA-383/2015.

NUMURA TĒMA: LATVIJAS ADVOKATŪRA

tiesību normu interpretācija. Tas vispirms nozīmē pienākumu izpildīt jau minētās Informācijas atklātības likuma 11. panta ceturtās daļas prasības un pienācīgi pamatot informācijas nepieciešamību. Pamatojumam un mērķim jābūt norādītam tā, lai tas sniegtu ticamu priekšstatu par informācijas nepieciešamību un izmantošanas veidu. Pieprasījumā jānorāda strīda būtību un lietas numuru, ja tāds ir.⁷

Tomēr tas var nebūt pietiekams pamats informācijas izsniegšanai, ja konkrēto jautājumu regulē arī citi speciālie likumi, kas paredz informācijas izsniegšanas ierobežojumus. Piemēram, izskatot lūgumu izpaust fizisko personu datus, jāņem vērā speciālās tiesību normas un atbilstoši tām jāpiemēro Informācijas atklātības likuma normas, kas noteic informācijai par fiziskās personas dzīvi ierobežotas pieejamības informācijas statusu un paredz īpašas prasības tās izsniegšanai.

Ja valsts un pašvaldību iestāžu attieksme pret advokātu ir tāda pati kā pret jebkuru citu personu, kas pieprasa informāciju, tad rodas jautājums: vai Advokatūra likuma 48. panta 2. punkts praksē vispār darbojas un vai tā nav kļuvusi par deklaratīvu tiesību normu?

No advokātu sniegtajām atbildēm uz aptaujas jautājumiem redzams, ka advokāti ir vērsušies ar informācijas pieprasījumu arī pie kredītiestādēm. Tomēr kredītiestāžu atteikums izsniegt informāciju visticamāk ir pamatots. Kredītiestāžu likuma 63. pants noteic informācijas apjomu, gadījumus un subjektus, kuriem tās drīkst izpaust neizpaužamas ziņas. Starp šiem subjektiem zvērinātu advokātu nav.

Savukārt, ja advokātam ir jāiegūst informācija par sava klienta veselības stāvokli, jāreķinās, ka orderis un rakstveida informācijas pieprasījums nebūs pietiekami un papildus būs nepieciešama klienta rakstveida piekrišana. Atbilstoši Pacientu tiesību likumam un tiesu praksei nav pamata prezumēt, ka klients, pilnvarojot advokātu sniegt viņam juridisko palīdzību saistībā ar medicīnas tiesību jautājumiem, automātiski ir piekritis arī savu sensitīvo datu apstrādei.⁸

Tādējādi atteikuma pamats vairumā gadījumu ir saistīts ar to, ka advokāti nav sagatavojuši dokumentu un informācijas pieprasījumu atbilstoši normatīvo aktu prasībām, jo šīs prasības ir noteiktas vairākos normatīvos aktos un to savstarpējā saistība ne vienmēr ir skaidra.

Šo neskaidrību pastiprina Advokatūras 48. panta pirmās daļas 2. punktā ietvertais priekšnoteikums, ka dokumenti jāizsniedz "likumā noteiktajā kārtībā un gadījumos".

Parasti nerodas problēmas ar jēdziena "kārtība" izpratni. Ar to pārsvarā tiek saprasts jau minētais pienākums pildīt Informācijas atklātības likuma prasības par motivēta iesnieguma iesniegšanu. Savukārt jēdziena "gadījumi" uzskatāma analīze tiesu praksē nav sastopama, un tieši ar šī jēdziena iztulkšanu praksē pastāv visvairāk problēmu.

Iestāžu kompetences pārsniegšana un advokātu lomas ignorēšana

Vērtējot gadījumus, kad iestādes nepamatoti atteikušas advokātiem informācijas izsniegšanu, var rasties priekšstats, ka valsts pārvaldē nav vienotas izpratnes par advokātu lomu.

Ja advokāts pieprasījis dokumentus un pamatojis to nepieciešamību, iestādes nevar vērtēt, vai pieprasītie dokumenti un informācija tiks atzīti par pieļaujamiem un attiecināmiem pierādījumiem tiesas procesā. Iestādei nav pēc būtības jāpieņem lēmums lietā. Tādējādi advokātam, pieprasot informāciju iestādei, izvērtēti paskaidrojumi par lietas būtību pārstāvamā vārdā nav jāsniedz.⁹ Pretējā gadījumā iestāde faktiski uzņemas tiesas (procesa virzītāja) lomu.¹⁰

Advokāts ir tiesīgs pats izvērtēt un noteikt, kādi pierādījumi ir nepieciešami faktu pierādīšanai. Tāda ir aizstāvības pozīcijas izvēles jēga.¹¹ Kā atzinusi Augstākā tiesa, iestādei jāvērtē, "nevis [...] vai konkrētās ziņas tiks atzītas par pieļaujamiem un attiecināmiem pierādījumiem, bet gan vai principā ir iespējams gūt priekšstatu par pieprasīto ziņu saistību ar konkrēto kriminālprocesu, ņemot vērā tajā noskaidrojamās apstākļus".¹²

Ņemot vērā, ka iestāde nevar uzņemties tiesas lomu un vērtēt pieprasījumā aprakstītos apstākļus un strīdu pēc būtības, ierobežotas pieejamības informācijas pieprasīšana principā ir uzticamības jautājums. Advokāts ir tiesu sistēmai piederīga persona un profesionāls jurists, kuram turklāt ir piemērojama disciplinārā atbildība.¹³ Līdz ar to iestādēm ir jāuzticās advokātam, un tās nedrīkst likt nepamatotus šķēršļus, kuri traucē advokātam kvalitatīvi sniegt juridisko palīdzību.

Uzticības jautājums advokātam ir izpaužies pretrunīgā tiesu praksē, kur tiesas vērtējušas pamatotību Valsts policijas atteikumam izsniegt advokātam ekspertīžu metožu kopijas. Vienā lietā, kur advokāts bija pieprasījis odoroloģisko identifikācijas metožu kopiju, tiesa atzina, ka no pierādījumu pārbaudes institūta

⁷ Turpat.

⁸ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015. gada 29. maija spriedums lietā Nr. A420527613 (SKA-237-15); Pacientu tiesību likuma 10. panta otrā daļa.

⁹ Administratīvās rajona tiesas 2011. gada 21. jūnija spriedums lietā Nr. A42838509.

¹⁰ Augstākās tiesas 2015. gada 26. marta spriedums lietā Nr. SKA-383/2015.

¹¹ Turpat.

¹² Turpat.

¹³ Latvijas Republikas Advokatūras likuma 70. pants.

NUMURA TĒMA: LATVIJAS ADVOKATŪRA

izriet advokāta uzdevums vērtēt ekspertīzes metožu pareizību un eksperta kompetenci un to apšaubīt, ja tam ir objektīvs pamats. Līdz ar to advokātam ir tiesības iepazīties ar ekspertīzes metodēm pilnā apmērā, tajā skaitā saņemt rakstveida kopijas.¹⁴

Līdzīgā lietā, vērtējot pieprasījumu izsniegt skatu ierakstu ekspertīžu metodes kopiju, Valsts policijas atteikuma pamatā bija uzskats, ka pastāv būtisks risks, ka metodes tiks izmantotas neatbilstošiem mērķiem. Tiesa arī šajā lietā atzina, ka advokātam kā tiesu sistēmai piederīgai personai ir tiesības aplūkot ekspertīzes metožu pilnu tekstu. Vienlaikus tiesa atzina, ka advokātam nav tiesību saņemt metožu rakstveida kopijas. Tiesa norādīja: "Pieteicējai, iepazīstoties ar metodēm un veicot no tām norakstus, bet neizsniedzot to kopijas, nav pārkāptas pieteicējas aizstāvamā tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī nav ierobežotas pieteicējas tiesības saņemt ierobežotas pieejamības informāciju. Šajā gadījumā ir panākts atbilstošs un taisnīgs līdzsvars starp būtiskām sabiedrības interesēm, pieteicējas tiesībām uz informāciju, kā arī uz pieteicējas aizstāvamā tiesībām uz taisnīgu tiesu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, ievērojot pušu līdzvērtīgu iespēju principu."¹⁵

Būtiskākais šajā gadījumā ir tas, ka iestāde acimredzami izrādīja neuzticību advokātam. Vai šādai neuzticībai ir pamats? Princips, ka advokātu nedrīkst identificēt ar viņa klientu, šādu aizspriedumainu rīcību nepieļauj. Kā tiesu praksē ir atzīts, "pastāv būtiski mazāks risks, ka no iestādes iegūtie dokumenti vai informācija tiks izmantota neatbilstošiem mērķiem, ja to pieprasa advokāts".¹⁶ Tiesa ir arī atzinusi, ka "nav pamata uzskatīt, ka zvērināts advokāts rīkotos prettiesiski un pieprasītu informāciju, kuru neuzskata par vajadzīgu juridiskās palīdzības sniegšanai konkrētā lietā".¹⁷

Ir jāatceras, ka advokāti, tāpat kā prokurori, zvērināti notāri un zvērināti tiesu izpildītāji, ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras, nododot zvērestu, apņemas aizsargāt tiesā personu tiesības sabiedriskās labklājības interesēs un to vārdā.¹⁸ Advokāti strādā ne tikai savu klientu interesēs, bet arī visas sabiedrības labā.

Ja uzticība advokātiem netiek izrādīta, tad advokāta tiesības uz informāciju kļūst neefektīvas un to apjoms faktiski neatšķiras no jebkuras citas personas tiesībām saņemt dokumentus vai informāciju no iestādes. Saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 11. panta ceturto daļu ierobežotas pieejamības informāciju var iegūt jebkura persona, ja tā var pamatot savu pieprasījumu un norāda informācijas izmantošanas mērķi. Ja valsts un pašvaldību iestāžu attieksme pret advokātu ir tāda pati

kā pret jebkuru citu personu, kas pieprasa informāciju, tad rodas jautājums: vai Advokatūra likuma 48. panta 2. punkts praksē vispār darbojas un vai tā nav kļuvusi par deklaratīvu tiesību normu?

Vai advokātu tiesības uz informāciju būtu paplašināmas

Aptaujā advokātiem tika uzdots arī jautājums: "Vai jūs uzskatāt par nepieciešamu paplašināt advokātu tiesības piekļūt valsts un pašvaldību datubāzēm/reģistriem?" Absolūtais vairākums, t.i., 86,73 % advokātu atbildēja apstiprinoši, norādot: "Jā, advokātu tiesības ir nepamatoti ierobežotas".¹⁹ Savukārt 13,27 % aptaujāto advokātu norādīja: "Nē, jo šobrīd ir iespējams ērti iegūt visus nepieciešamos dokumentus un informāciju."

Advokātiem bija iespēja norādīt arī datubāzes vai reģistrus, kuriem tie vēlētos iegūt zināmu piekļuvi. Apkopotās atbildes liecina par nepieciešamību iegūt ērtāku piekļuvi Iedzīvotāju reģistram, tiesu informatīvajai sistēmai, zemesgrāmatai, sodu reģistram, Ceļu satiksmes drošības direkcijas datubāzei un citām informācijas sistēmām.

Nepieciešamība pēc šādas informācijas ir saprotama. Piemēram, gadījumos, kuros advokāts palīdz savam klientam atgūt parādu, ir svarīgi vispirms noskaidrot parādnieka mantisko stāvokli, lai saprastu, vai vispār ir jēga sākt gatavot prasības pieteikumu, tērēt advokāta laiku un klienta līdzekļus. Šādās lietās advokātam, līdzīgi kā zvērinātam tiesu izpildītājam, ir jāiegūst informācija no vairākiem publiskiem reģistriem un datubāzēm, piemēram, no transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra, kontu reģistra un zemesgrāmatas, par parādnieka mantisko stāvokli. Zvērināts tiesu izpildītājs šādu informāciju var iegūt, principā nekavējoties un bez problēmām, taču advokātam, kurš arī ir tiesu sistēmai piederīga persona, nākas saskarties ar vairākiem šķēršļiem.

Atsevišķos gadījumos advokātam nākas saskarties ar savam amatam pazemojošu attieksmi. Piemēram, ja advokāts lūdz tiesai pieprasīt rakstveida pierādījumus saskaņā ar Civilprocesa likuma 112. panta pirmo daļu, tiesas bieži norāda, ka advokātam pašam ir šādas tiesības, pamatojoties uz Advokatūras likuma 48. panta 2. punktu. Tikai pēc tam, kad ir saņemts paredzamais atteikums izsniegt nepieciešamos dokumentus un informāciju, advokāts var pieprasīt rakstveida pierādījumus caur tiesu. Tajā pašā laikā iestādes atsaka iesniegt pieprasītos dokumentus vai informāciju, norādot, ka tas ir izdarāms caur tiesu. Respektīvi, lai arī kam advokāts lūgs dokumentus vai informāciju, uz pirmo lūgumu ļoti bieži tiks saņemts atteikums. Šādas situācijas, protams, ir absurdas, jo tiek bezjēdzīgi tērēts gan tiesas, gan iestādes laiks, bet pats būtiskākais – degradēts advokāta kā tiesu sistēmai piederīgas personas statuss.

¹⁴ Latvijas Republikas Advokatūras likuma 70. pants.

¹⁵ Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 23. maija spriedums lietā Nr. A420434112 (SKA-62/2014); Administratīvās rajona tiesas 2014. gada 25. septembra spriedums lietā Nr. A420434112.

¹⁶ Administratīvās rajona tiesas 2012. gada 1. augusta spriedums lietā Nr. A420565811.

¹⁷ Administratīvās rajona tiesas 2017. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. A420297015.

¹⁸ Administratīvās rajona tiesas 2012. gada 1. augusta spriedums lietā Nr. A420565811.

¹⁹ Uz šo jautājumu kopumā atbildes sniedza 196 respondenti.

NUMURA TĒMA: LATVIJAS ADVOKATŪRA

Atsevišķa raksta vērti ir gadījumi, kad advokāts pieprasa dokumentus vai informāciju no privātām organizācijām un uzņēmumiem. Normatīvie akti šādām personām neuzliek pienākumu atbildēt uz advokātu pieprasījumiem. Līdz ar to Advokatūras likuma 48. panta 2. punkts attiecībā uz privātām organizācijām un uzņēmumiem ir pilnībā deklaratīvs un bezzobains. Ja šādām personām tiktu uzlikts pienākums atbildēt uz advokātu pieprasījumiem izsniegt dokumentus vai informāciju, tad būtu nepieciešama arī sankcija par šāda pienākuma nepildīšanu un iestāde, kura šo sankciju piemērotu. Šis ir acīmredzamas regulējuma nepilnības, kuras ir obligāti jānovērš.

Jābūt reālai diskusijai ar politikas veidotājiem par plašāku tiesību piešķiršanu advokātiem piekļūt valsts un pašvaldību reģistriem un datubāzēm. Protams, mērķis nav iegūt absolūtas tiesības uz jebkuru informāciju. Mērķis ir novērst praksē konstatētās problēmas.

Centieni uzlabot advokātu piekļuvi informācijai nav īstenojušies

Jānorāda, ka 2016. gada 3. oktobrī Latvijas Zvērinātu advokātu padome, uzklusējusi un apkopojusi kolēģu viedokļus par profesionālajā darbībā sastaptajām problēmām, vērsās ar vēstuli Tieslietu ministrijā, ilustrējot nepieciešamību iegūt plašākas tiesības zvērīnātiem advokātiem.

Advokātu padome lūdza piešķirt tiesības ieskatīties publiskajos reģistros. Šis lūgums tika pamatots ar problēmām, kas saistītas ar Advokatūras likuma 48. panta piemērošanu. Proti, minēto tiesību izlietošana praksē nereti ir ilgstošs process, kas kavē un apgrūtina pilnvērtīgas juridiskās palīdzības sniegšanu. Tāpat šī nepieciešamība tika pamatota ar advokātu jaunajiem pienākumiem izpildīt noziedzīgi iegūto naudas līdzekļu legalizēšanas novēršanu, kur cita starpā arī ir jāiegūst informācija par klientiem.

Advokātu padome arī lūdza Tieslietu ministriju piešķirt advokātiem tiesības piekļūt visiem tiesu nolēmumiem. Kā pamatojums vēstulē tika norādīti šādi argumenti: zvērīnātiem advokātiem ir jāizmanto visi likumā paredzētie līdzekļi un metodes, aizstāvēt un pārstāvēt juridisko palīdzību lūgušās personas tiesības un likumīgās intereses. Šī uzdevuma izpilde nav iespējama bez zināšanām par jaunāko judikatūru vai tiesu prakses izmaiņām. Lai minētos pienākumus advokāts spētu pildīt, tam ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums zināt pastāvošo tiesu praksi.

Minētos pienākumus advokāts nevar pilnvērtīgi veikt, jo tam nav elektroniskas piekļuves tiesu nolēmumu datubāzei. Sākotnēji, ieviešot tiesu informācijas sistēmu, tika plānota iespēja zvērīnātiem advokātiem nodrošināt elektronisku piekļuvi tiesas spriedumiem un nolēmumiem, taču šādas tiesības šobrīd zvērīnātiem advokātiem nav. Minēto problēmu nerisina pieejamā judikatūras datubāze, jo atsevišķās tiesu lietu kategorijās judikatūra neveidojas vai arī tā ir nabadzīga. Arī anonimizēto tiesu nolēmumu datubāze nav sevi attaisnojusi. Tajā netiek publicēti visi nolēmumi, tie netiek publicēti laicīgi, kā arī tajā netiek publicēti spēkā nestājušies nolēmumi, kam var būt nozīmīga loma tiesu prakses attīstībā. Netiek publicēti arī nolēmumi, kas pieņemti lēmumu veidā. Atsevišķās lietu kategorijās, piemēram, maksātnespējas vai intelektuālā īpašuma lietās, tieši lēmumu veidā tiek izņemti būtiski jautājumi.

2016. gada 2. decembrī Tieslietu ministrija atbildes vēstulē ierosinājumus noraidīja un uz advokātu vēstulē izteikto aicinājumu tikties klātienē neatsaucās. Tieslietu ministrija norādīja, ka šobrīd likums definē konkrētus subjektus, kuriem ir tiesības ieskatīties publiskos reģistros, un advokātiem nav likumā definētu amata pienākumu saistībā ar ieskatīšanos publiskos reģistros.

Attiecībā uz jautājumu par piekļuvi tiesu informācijas sistēmai Tieslietu ministrija norādīja, ka šīs sistēmas mērķis ir nodrošināt informācijas apmaiņu starp tiesām un iestādēm. Savukārt kopš 2013. gada visi atklātās sēdēs pieņemtie spēkā stājušies spriedumi ir pieejami vietnē *manas.tiesas.lv*.

Šķiet minētā Tieslietu ministrijas atbilde ir formāla un neatbild uz jautājumiem pēc būtības. Advokātu padomes vēstules pamatā nebija pašmērķis iegūt papildu privilēģijas. Aicinājuma pamatā bija advokātu norādītās problēmas saistībā ar Advokatūras likuma 48. panta piemērošanu un neefektivitāti, kā arī situāciju, ka vietnē *manas.tiesas.lv* nav pieejami visi atklātās tiesu sēdēs pieņemtie nolēmumi.

Var tikai cerēt, ka reālas diskusijas par šiem jautājumiem turpināsies un kopīgi ar politikas veidotājiem tiks panākts risinājums advokātu tiesību uzlabošanai.

Ieteikumi situācijas uzlabošanai

Kārtība, kādā advokāts var pieprasīt juridiskajai palīdzībai nepieciešamos dokumentus, nav noteikta tikai Advokatūras likumā, bet arī citos normatīvos aktos. Šo vairāku normatīvo aktu savstarpējā sakarība var radīt neskaidrības, cik detalizēti advokātam savs iesniegums iestādei jāpamato un vai normatīvie akti vispār pieļauj situāciju, ka prasīto informāciju iestādes izsniedz.

Tiesu prakse sniedz zināmu priekšstatu par advokātu tiesībām un ieteicamo rīcību, pieprasot informāciju no iestādēm. Vienlaikus tiesu prakse demonstrē tikai nelielu daļu gadījumu, kuros advokāti saskaras ar iestāžu atteikumu izsniegt informāciju. Tas secināms no

juristavards.lv 19

NUMURA TĒMA: LATVIJAS ADVOKATŪRA

advokātu aptaujā apkopotajiem viedokļiem, ka teju 70 % advokātu ir saskārušies ar nepamatotu iestāžu atteikumu. Turklāt vispār nav pieejama tiesu prakse par gadījumiem, kad advokāti īsteno savas Advokatūras likuma 48. panta tiesības prasīt informāciju no privātpersonām. Sankciju neesība par minētās normas pārkāpšanu, iespējams, ir iemesls, kādēļ minētā norma kļuvusi par nepraktisku un neefektīvu.

Iespējams, ka problēmas normatīvo aktu iztulkošanā varētu novērst vadlīnijas par kārtību, kā advokāts var pieprasīt un iestāde izsniegt juridiskajai palīdzībai nepieciešamos dokumentus un informāciju. Šādās vadlīnijās varētu apkopot normatīvajos aktos noteikto kārtību un tiesu praksi par dokumentu vai informācijas izsniegšanu un sakārtot to loģiskā secībā. Tas radītu skaidrību, kādus dokumentus advokātam ir jāiesniedz, kāds ir iesniegumā norādāmais pamatojuma minimums, lai tas sniegtu ticamu priekšstatu par informācijas

nepieciešamību un izmantošanas veidu, kādi ir gadījumi, kuros iestāde nevar izsniegt informāciju.

Papildus tam ir nepieciešami pasākumi, kas veicinātu iestāžu izpratni par advokāta lomu tiesu sistēmā un kas stiprinātu advokāta uzticības principu. Piemēram, ir jānovērš situācijas, kad iestādes atsaka izsniegt pieprasītos dokumentus vai informāciju, jo advokāts ir iesniedzis orderi, nevis pilnvaru.

Visbeidzot, jābūt reālai diskusijai ar politikas veidotājiem par plašāku tiesību piešķiršanu advokātiem piekļūt valsts un pašvaldību reģistriem un datubāzēm. Protams, mērķis nav iegūt absolūtas tiesības uz jebkuru informāciju. Mērķis ir novērst praksē konstatētās problēmas, kuras advokāti izjūt ikdienā un kas tiem liek šķēršļus pienācīgi sniegt juridisko palīdzību.

Lai arī advokāti sargā savus klientus, tie vienlaikus ir tiesiskas valsts justīcijas neatņemama sastāvdaļa, kuri aizsargā visas sabiedrības intereses. Tas ir jāatceras. ■